

Людмила ЮРЧУК

старший викладач кафедри іноземних мов
професійного спрямування

Національний університет харчових технологій

<https://orcid.org/0009-0000-1550-2335>

Лариса ЯНЕНКО

старший викладач кафедри іноземних мов
професійного спрямування

Національний університет харчових технологій

<https://orcid.org/0009-0009-4173-3108>

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

У статті досліджуються сучасні методи та технології формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції в здобувачів немовних закладів вищої освіти, аналізується досвід їх використання для формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців. У статті висвітлюється роль сучасних методів і технологій у процесі вивчення й викладання іноземної мови професійного спрямування. Новітні методи й технології сприяють підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови, активної взаємодії викладача й здобувачів вищої освіти, індивідуалізації та ефективності процесу навчання, зокрема формуванню іншомовної професійно орієнтованої компетенції майбутніх фахівців технічного закладу вищої освіти. У статті розглянуто певний перелік методів, засобів, технологій, спрямованих на покращення якості освіти на основі компетентнісного підходу. Проаналізовано найбільш ефективні методи, як-от метод комунікативного навчання, інтерактивний метод, метод вирішення конкретних ситуацій, метод проєктів тощо. Це дає змогу продуктивно впроваджувати ідеї технології особистісно орієнтованого підходу в навчанні здобувачів іноземній мові. Визначено, що сучасні методи й технології сприяють формуванню іншомовної професійно орієнтованої компетенції в майбутніх інженерів, покращують засвоєння іншомовного навчального матеріалу.

Ключові слова: сучасні методи, комунікативна компетенція, комунікативне навчання, метод вирішення конкретних ситуацій, метод проєктів, рольові ігри.

Liudmyla YURCHUK, Larysa YANENKO

MODERN METHODS OF THE FORMATION OF A FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATIVE COMPETENCE WITH THE PROSPECTIVE ENGINEERS

The article deals with the formation of a foreign language professionally oriented communicative competence with the students of non-language establishments of higher education through the modern methods and technologies. It analyzes the experience of their use for the formation of a foreign language professionally oriented communicative competence with the prospective specialists. The article covers the role of modern methods and technologies

in the process of learning and teaching a foreign language for professional purpose. Modern methods and technologies promote the increasing of motivation to learn a foreign language, active mutual activity of a teacher and students, individualisation and effectiveness of learning process, in particular, the formation of a foreign language professionally oriented communicative competence with the prospective specialists of a technical establishment of higher education. It has been considered a number of modern methods which refer to the formation of a communicative competence. It defines a number of directions how to improve the quality of education on the basis of competence approach. The most effective methods have been analyzed, in particular, communicative approach, interactive case-study method, project-based method. The above mentioned allows to implement them in the formation of a foreign language professionally oriented competence with the prospective engineers.

Key words: modern methods, communicative competence, communicative language teaching, communicative approach, case-study method, project-based method, role-playing games.

Вступ. У сучасному світі наукового синтезу виникає нова освітня парадигма, орієнтована на нові потреби суспільства. Вона робить виклик переосмисленню методів і технологій навчання. Змінюється роль і структура освіти, яка стає визначальним чинником економічного росту, формує майбутні можливості конкретного суспільства. Держава потребує висококваліфікованих спеціалістів, здатних до ефективної професійної роботи за фахом і конкурентоспроможних на ринку праці, тобто фахівців, компетентних у своїй предметній галузі. Покращення якості підготовки фахівців стає першочерговим завданням освіти, що потребує вдосконалення і впровадження сучасних методів та технологій навчання, зокрема вивчення іноземної мови, що вимагає формування якісної іншомовної професійно орієнтованої компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізовано наукові дослідження за тематикою окресленої проблеми, стосовно нових шляхів формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції. Вивчено матеріали науково-методичної та наукової літератури з даної тематики. Питання сучасних методів формування іншомовної комунікативної компетенції, зокрема професійно орієнтованої, майбутніх фахівців досліджує низка науковців. Зокрема, розглядалися наукові праці Г. Бурденюк, І. Грітченко, І. Нестеренко, С. Яворської, Л. Соколової, О. Гураль, О. Дубасенюк, Л. Даніленко, В. Казюк, П. Шевчука.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування сучасної вищої освіти і згідно із загальними європейськими рекомендаціями змінюються навчальні технології викладання іноземних мов, мовна освіта поступово модернізується шляхом модульно-рейтингової системи. Відбуваються міждисциплінарна інтеграція, демократизація, економізація освіти, зокрема у вивченні іноземної мови. Постає потреба у висококваліфікованих спеціалістах технічного профілю зі знанням іноземної мови для ефективного виконання професійних комунікативних завдань. Іноземна мова стає універсальним засобом професійного й виробничого життя. Тому під час вивчення іноземної мови в технічному закладі вищої освіти (далі – ЗВО) дедалі актуальнішою стає проблема формування й розвитку професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції в майбутніх інженерів. Це процес багатоаспектний і складний. Він потребує певних зусиль від усіх учасників академічної діяльності, як викладачів, так і здобувачів вищої освіти. Маємо констатувати, що та кількість годин, яка відводиться технічним ЗВО на вивчення професійно орієнтованої іноземної мови, не дає змоги повноцінно реалізовувати формування іншомовної професійно орієнтованої компетенції. Виникає суперечність між стрімкими вимогами до підготовки сучасного компетентного фахівця й умовами вивчення іноземної мови в немовному ЗВО. Це призводить до того, що комунікативний компонент

у системі базових компетенцій не отримує належного розвитку. Наша багаторічна практика викладання іноземної мови в технічному ЗВО показує, що рівень володіння іншомовним спілкуванням майбутніми фахівцями у сфері професійної комунікації не забезпечує готовності здобувачів до активної взаємодії з професійним іншомовним середовищем.

Здобувачі спроможні читати матеріали за спеціальністю, відтворити завчені теми, але мають труднощі вільно висловлювати свої думки, комунікувати іноземною мовою. Основні проблеми, з якими стикаються здобувачі, – це невміння реалізовувати свій комунікативний функціональний словниковий запас, обрати відповідний тип спілкування й оформити власне висловлювання. Сьогоднішній випускник технічного ЗВО має бути професійно успішним, мобільним, бути спроможним працювати в умовах конкуренції із застосуванням розвинутих умінь і навичок іноземної професійно орієнтованої комунікативної компетенції. Тому необхідно визначити шляхи, підходи, методи й технології, щоб сформувати іншомовну професійно орієнтовану компетенцію майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії і технічного інжинірингу.

У нашому технічному ЗВО іноземна професійно орієнтована комунікативна компетенція майбутніх інженерів формується під час вивчення відповідних дисциплін, як-от Іноземна мова для академічного й професійного спілкування, Іноземна мова за професійним спрямуванням, Англійська мова для хіміків, Професійна комунікація іноземною мовою. В аспекті вивчення цих дисциплін акцентується на формуванні й розвитку іноземної комунікативної компетенції, умінь та навичок раціональної мовленнєвої поведінки в професійно окреслених ситуаціях, розвитку мовлення, підвищення мовленнєвої культури. Ми проаналізували певний перелік методів, технологій тощо стосовно мовленнєвої підготовки здобувачів нелінгвістичного ЗВО. Визначено основні іноземні компетенції, до яких належать такі: що стосуються ді-

яльності людини; що стосуються взаємодії людини і суспільства; які стосуються самої людини як особистості. На нашу думку, висвітлення досвіду їх використання у формуванні іноземної професійно орієнтованої компетенції майбутніх інженерів є доречним. Як відомо, іноземна комунікативна компетенція обіймає різні компетенції спілкування, до яких належать як діалог, так і монолог, писемне та усне спілкування, текстуальне сприйняття, міжкультурне й ділове спілкування, комунікативні завдання. Обговорюючи іноземну комунікативну компетенцію, ми маємо на увазі володіння мовою на практиці, як вербальним, так і невербальними її засобами, володіння мовою на варіативно-адаптованому рівні [7]. Майбутній інженер, фахівець з вищою освітою повинен уміти досягати комунікативної мети. Що вищий рівень спілкування, то ефективніше він виконує професійні завдання [1; 2; 4]. Розглянемо деякі методи, підходи, технології та шляхи із цієї тематики, що дає змогу оптимізувати активність і зацікавленість здобувачів у вивченні професійно орієнтованої іноземної мови.

Останніми роками комунікативний метод у викладанні іноземної мови поширився у світі на всіх рівнях можливостей і вікових категорій. Тоді як у світі відбуваються динамічні зміни, поступово формується нова освітня парадигма, націлена на підвищення рівня освіченості здобувача вищої освіти, що здатний діяти самостійно. Це все викликає необхідність переглянути підходи до викладання іноземної мови. Комунікативне навчання є передвісником нової ери вивчення іноземної мови [9]. Комунікативний підхід або комунікативне викладання іноземної мови – інтерактивний метод вивчення іноземної мови та сприйняття її на слух. Саме комунікативний підхід спрямований на формування іноземної комунікативної компетенції. Суть комунікативного викладання полягає в зосередженні на живому спілкуванні. Й оскільки головною метою є підготовка до реальної комунікації, то виникають помилки. Мова стає засобом комунікації. Процес навчання керується комунікативними

намірами. Здобувач опиняється в центрі навчання. Здобувачі навчаються комунікації в процесі самої комунікації. Відповідно, вправи і завдання мають комунікативну спрямованість. Здобувачі удосконалюють навички усного мовлення, долають острах перед помилками.

Формування іншомовної професійно орієнтованої компетенції неможливе без ігрових технологій, що містять взаємодію викладача та здобувачів через реалізацію певного сюжету. Рольова гра є активним методом навчання, засобом формування та розвитку комунікативних умінь здобувачів, оскільки виконує певний перелік функцій, зокрема, навчальну (дає змогу здобути нові знання, сформувати вміння та навички), розвивальну (сприяє розвитку самостійності, самокритичності, пам'яті, уваги, формує світогляд), виховну (впливає на поведінку, формує почуття й переконання, культуру спілкування). Рольова гра є засобом емоційної зацікавленості, мотивації навчальної діяльності, практичного володіння іноземною мовою. Вона значно підвищує об'єм мовленнєвої практики. Можна сказати, що це навчання в дії. Застосування гри сприяє зняттю психологічного бар'єра в здобувача, підвищенню його мотивації, розвитку пізнавальних можливостей, прагненню до самореалізації. Мета гри, відповідно до ролі, виконати комунікативні дії. Є різноманітні форми рольової гри на занятті з іноземної мови. Наприклад, співбесіда з потенційним роботодавцем, де здобувачі беруть на себе роль того, хто наймає на роботу й того, хто наймається на роботу. Є можливим варіант, де учасники є носіями однієї ролі, наприклад, здобувач-здобувач; коли учасники виконують різні ролі, наприклад, здобувач-викладач. Рольова гра ділиться на декілька етапів:

1. Підготовку до гри (з'ясування змісту гри, розподіл ролей, надання вказівок учасників гри, підготовка ролей).

2. Безпосередньо гра, що передбачає програвання ситуацій і ролей кожним її учасником.

3. Післяігровий етап, що передбачає аналіз проведеної гри здобувачами.

Під час гри формуються й розвиваються такі комунікативні уміння, як ставити запитання відповідно до комунікативної ролі й ситуації, використовувати мовні засоби, орієнтуватися в умовах спілкування, правильно обираючи комунікативну спрямованість. Учасники гри та інші здобувачі-спостерігачі всебічно обговорюють й аналізують побачене та почуте під час проведення гри, подають свої пропозиції, зауваження, рекомендації.

Одним із важливих компонентів формування й розвитку іншомовної комунікативної компетенції, зокрема професійно орієнтованої, передбаченим програмою, є підготовка й проведення здобувачами усних презентацій на задані теми. Це сприяє розвитку навичок пошуку й відбору інформації з додаткових джерел, як-от інтернет, спеціалізовані журнали, публікації, різноманітні сайти та інші; умінню синтезувати інформацію й добирати те, що є необхідним, відповідно до окремо взятої ситуації, предмета спілкування тощо. Усні презентації здобувачів відображають елементи наукової іншомовної комунікації і дають здобувачам, що презентують матеріал, змогу попрактикуватися в усному мовленні з одного боку, тоді як для інших здобувачів це є певною мірою практика сприйняття на слух професійно орієнтованої іноземної мови. Заздалегідь акцентується на активному слуханні, обговоренні та ставленні запитань. На нашу думку, формування таких навичок іншомовної комунікативної компетенції є чудовим генератором для майбутньої професійної діяльності, проведення брифінгів, дискусій, презентацій іноземною мовою.

Викладання іноземної мови, зокрема професійно орієнтованої, на сучасному етапі неможливо уявити без застосування мультимедійних технологій, роботи з комп'ютерами, пошуку інформації з використанням електронних баз даних, проектної роботи та інтерактивних завдань здобувачам. Саме за допомогою інтернету, в режимі онлайн, здобувачі мають доступ до міжнародних сайтів, навчальних платформ, як-от Kahoot, гри-орієнтованого

навчання як Quizizz, мають змогу слухати та дивитися відео іноземною мовою. Сучасні здобувачі вищої освіти вільно користуються соцмережами, опановують нову інформацію, обробляють її. Доступ до іншомовних навчальних, документальних, науково-популярних відео та їх перегляд дає змогу в неординарному форматі сприймати нову інформацію, чути іноземну мову як від носіїв мови, так і від тих, для кого вона є мовою професійної комунікації. Хотілося б зазначити, що імплементація інтерактивного методу навчання й застосування мультимедійних технологій позитивно впливають на формування професійно орієнтованої іншомовної компетенції, оптимізують процес вивчення іноземної мови здобувачами.

Мультимедійні засоби, особливо ті, де використовують аудіовізуальний формат, надають такі можливості, які звичайні підручники надати не можуть. Такі засоби поєднують у собі як зображення, так і друкований текст, як аудіозапис, так і відео, фото тощо, створюючи так би мовити віртуальну реальність справжньої комунікації. Використання мультимедійних матеріалів та мереж скорочує час навчання. На нашу думку, це сприяє формуванню й розвитку в здобувачів комунікативних навичок, критичного мислення, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі. Інтерактивний метод дає змогу виконати комунікативно-пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування, скажімо професійного. Цей метод показує певний рівень інтерактивності процесу навчання та можливість індивідуально налаштувати швидкість засвоєння нового граматичного й лексичного матеріалу [7]. Інтерактивне навчання реалізує принцип взаємодії викладача та здобувача в процесі комунікації, виконання лінгвістичних і комунікативних завдань; принцип наочності через демонстрацію відеоматеріалів. Застосування інтерактивного методу сприяє створенню умов, за яких здобувач отримує змогу відчувати власну успішність, виконуючи відповідні завдання, долаючи перешкоди.

Важливою компонентою процесу вивчення професійно орієнтованої іноземної мови є спроможність здобувачів використовувати різноманітні джерела інформації, уміння її збирати, аналізувати та вирішувати конкретні ситуації. Серед найбільш дієвих методів під час викладання професійно орієнтованої іноземної мови є інтерактивний метод case-study (метод вирішення конкретних ситуацій), коли здобувачі в активному спілкуванні досліджують та обговорюють реальні ситуації, у групах дискутують, виконують підготовлені викладачем завдання, які входять до завчасно сформованого кейсу зі спеціально дібраним навчальним матеріалом.

Серед сучасних методів вивчення іноземної мови варто зазначити метод проєктів, який дає змогу продуктивно застосовувати особистісно орієнтований підхід у вивченні іноземної мови. Він є одним з важливих засобів використання іншомовних комунікативних умінь і навичок. Метод проєктів базується на співпраці здобувачів із викладачем і має значний навчальний потенціал [4]. Він надає можливості для ефективної реалізації ними власного потенціалу, креативного виконання поставлених практичних завдань і створення на фінальному етапі конкретного продукту: презентації, доповіді, статті тощо. Цей метод дає змогу формувати дослідницькі навички, здатність до самоаналізу, тобто до рефлексії. Метод проєктів сприяє вирішенню проблеми мотивації і створенню позитивного ставлення до вивчення іноземної мови, підвищує зацікавленість. На заняттях з іноземної мови в технічному ЗВО варто використовувати різноманітні форми виконання проєктів, що передбачає реальну активізацію творчого мислення здобувачів. Метод проєктів висвітлює сучасну тенденцію в освіті, а саме орієнтацію на пошукову модель навчання. Проєктний метод сприяє формуванню й розвитку іншомовних комунікативних умінь, збагаченню словникового запасу, створенню надійної мовної бази в майбутніх інженерів.

Останнім часом дедалі більше набуває популярності така технологія, як TED Talks. TED – Technology, Entertainment, Design; Технології, Розваги, Проекти. Конференція TED відома своїми лекціями, зазвичай у формі коротких бесід (TED Talks), які зосереджені на вивченні мови як на технологіях, розвагах та дизайні, так і на природничих науках, бізнесі, культурі, глобальних проблемах тощо. Основне серед них – ideas worth spreading (ідеї, гідні поширення). Основне завдання – зробити чудові ідеї доступними й запалити іскру дискусії. Тематика TED Talks різноманітна – від науки до бізнесу та глобальних проблем людства. На нашу думку, конференції TED Talks успішно сприятимуть формуванню іншомовної професійно орієнтованої компетенції [3; 5].

Застосування під час занять з іноземної мови різноманітних методів, технологій для формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції підвищує мотивацію здобувачів вищої освіти до вивчення іноземної мови, сприяє зацікавленості, стимулює здобувачів до мовленнєвої діяльності, надає можливість індивідуалізувати навчання, забезпечуючи учасникам навчального процесу можливість обрати мовленнєву поведінку, створює умови для розвитку

навичок і умінь роботи в команді, розвиваючи такі якості, як здібність знаходити спільне рішення.

З огляду на наш досвід, маємо констатувати, що зазначені методи й технології забезпечують формування та розвиток таких іншомовних комунікативних умінь, як здатність правильно спланувати своє мовлення, знайти відповідні комунікативні засоби для передання змісту; здатність швидко реагувати й правильно орієнтуватися в умовах комунікації; здатність підтримувати зворотний зв'язок у процесі комунікації; володіння невербальними засобами комунікації; здатність безпосередньо встановлювати контакт тощо.

Висновки. Ми визначили, що різноманітність методів і технологій у вивченні професійно орієнтованої іноземної мови сприяють формуванню іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції майбутніх інженерів. Ми дійшли висновку, що одним з провідних складників комплексної підготовки фахівця з вищою освітою є створення стійкої мотивації здобувачів вищої освіти здобувати нові знання. Сучасні шляхи й методи у вивченні іноземної мови професійного спрямування відкривають нові можливості, покращують та пришвидшують засвоєння іншомовного навчального матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гураль, О.І.** (2018). Інноваційні методи викладання іноземної мови. *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 12 квітня 2018 р., Київ: НТУ КПІ. С.45–48.
2. **Даниленко, Л.І.** (2004). *Інноваційні технології в сучасній освіті*. Київ. Лотос.
3. **Казюк, В.** (2017). Як вивчати англійську за допомогою TED TalksGreen Forest Journal. URL: <https://greenforest.com.ua>
4. *Інтерактивні методи навчання*. (2005). Навчальний посібник./За заг.ред. П. Шевчука, і П. Фенриха. Цецін : Вид-во WSAP.170 с.
5. **Нестеренко, І.Б.** (2021). Смарт-технології навчання під час вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Вип. 2. С. 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2021_2_25
6. *Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін*. (2004). 36. наук.-метод. праць / За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ. 261 с.
7. **Соколова, Л.Ф.** (2018). Застосування інноваційних підходів у викладанні іноземної мови. *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 12 квітня 2018 р., Київ : Вид. НТУ КПІ. С.153–155.

8. **Яворська, С.Т.** (2004). *Методичні пошуки і знахідки на початку XX століття*. Київ : Вища школа. № 2–3. С. 64–72.

9. **Burdeniuc, G., & Rotaru, S.** (2014). *Methodology Basics of Teaching English as a Foreign Language*. Chisinau: ARC. 156 p.

REFERENCES

1. **Hural, O.I.** (2018). Innovatsiini metody vykladannia inozemnoi movy. [Innovative methods of teaching a foreign language/ Modern approaches and innovative tendencies in teaching foreign languages]. *Suchasni pidkhody ta innovatsiini tendentsii u vykladanni inozemnykh mov: materialy KhIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 12 kvitnia 2018 r., Kyiv: NTU KPI. S. 45–48. [in Ukrainian].

2. **Danylenko, L.I.** (2004). *Innovatsiini tekhnolohii v suchasni osviti*. [Innovative technologies in modern education]. Kyiv. Lotos. [in Ukrainian].

3. **Kaziuk, V.** (2017). Yak vyvchaty anhliisku za dopomohoiu TED [How to learn English with the aid TED Talks]. *TalksGreen Forest Journal*. Retrieved from: <https://greenforest.com.ua> [in Ukrainian].

4. Interaktyvni metody navchannia. [Interactive methods of teaching: Teaching manual]. (2005). Navchalnyi posibnyk / Za zah.red. P.Shevchuka, i P.Fenrykha. Shchetsin: Vyd-vo WSAP.170 s. [in Ukrainian].

5. **Nesterenko, I.B.** (2021). Smart-tekhnolohii navchannia pid chas vyvchennia inozemnoi movy. [Smart Learning Technologies in Foreign Language Teaching]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsilna robota*, 2, 116–119. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2021_2_25 [in Ukrainian].

6. Osvitni innovatsiini tekhnolohii u protsesi vykladannia navchalnykh dystsyplin. (2004). [Educational innovative technologies in the process of teaching academic disciplines]. 36. nauk.-metod. prats / Za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU. 261 s. [in Ukrainian].

7. **Sokolova, L.F.** (2018). Zastosuvannia innovatsiinykh pidkhodiv u vykladanni inozemnoi movy. [Use of innovative approaches in teaching a foreign language]. *Suchasni pidkhody ta innovatsiini tendentsii u vykladanni inozemnykh mov: materialy KhIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 12 kvitnia 2018 r., Kyiv : vyd. NTU KPI. S.153–155. [in Ukrainian].

8. **Iavorska, S.T.** (2004). Metodychni poshuky i znakhidky na pochatku XX stolittia. [Methodological searches and findings at the beginning of XX century]. Kyiv. Vyshcha shkola. № 2– 3. S. 64– 72. [in Ukrainian].

9. **Burdeniuc, G., & Rotaru, S.** (2014). *Methodology Basics of Teaching English as a Foreign Language*. Chisinau: ARC. 156p. [in English].